

УДК 339.136:330.123.7

Захарчук О.В.
доктор економічних наук,
завідувач відділу ринку матеріально-технічних ресурсів
Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»

Вишневецька О.В.
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
відділу ринку матеріально-технічних ресурсів
Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»

АНАЛІЗ РИНКУ ПАЛЬНО-МАСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена огляду ринку пально-мастильних матеріалів та трансформаціям, які відбулися на ньому в останні роки під впливом факторів макро- і мікросередовища. У дослідженні мова йде про основні тенденції розвитку ринку нафтопродуктів України та світовому ринку нафти. Особлива увага приділяється споживанню пально-мастильних матеріалів в аграрному секторі та пропозиціям щодо налагодження ефективного їх ринку.

Ключові слова: бензин, дизпаливо, споживання, енергоємність, ринок пально-мастильних матеріалів.

Захарчук О.В., Вишневецька О.В. АНАЛИЗ РЫНКА ГОРЮЧЕ-СМАЗОЧНЫХ МАТЕРИАЛОВ В УКРАИНЕ

Статья посвящена обзору рынка горюче-смазочных материалов и трансформациям, которые произошли на нем в последние годы под влиянием факторов макро- и микросреды. В исследовании речь идет об основных тенденциях развития рынка Украины и мировом рынке нефти. Особое внимание уделяется потреблению ГСМ в аграрном секторе и предложению по налаживанию их рынка.

Ключевые слова: бензин, дизтопливо, потребление, энергоёмкость, рынок горюче-смазочных материалов.

Zakharchuk O.V., Vishnevetska O.V. MARKET ANALYSIS OF FUEL AND LUBRICANTS IN UKRAINE

The article is devoted to review of market of combustive-lubricating materials and the transformations that took place there in the recent years under the influence of the factors of macro- and microenvironment. In the study we are talking about the main trends of development of Ukrainian market of petroleum products and international crude oil market. Special attention is paid to consumption of fuel and lubricants in the agricultural sector and proposals for establishing efficient market.

Keywords: gasoline, diesel fuel, consumption, energy intensity, the market of combustive-lubricating materials.

Постановка проблеми. Високоінтенсивне ведення сільського господарства неможливе без залучення у виробництво пально-мастильних матеріалів. Їх планомірне і пропорційне постачання та економне використання в умовах постійного зростання технічного потенціалу та стрімкого подорожчання пального в наш час є проблемою, яка вимагає невідкладного вирішення. З точки зору вартості пально-мастильних матеріалів їх витрачання має бути економним, нормованим, дешевим, оскільки для аграрного сектора забезпечення паливом є фундаментом результативного функціонування, в першу чергу, рослинницької галузі, де використовується близько 80% пально-мастильних матеріалів від всіх використовуваних в сільському господарстві. Це допоможе знизити собівартість готової продукції та підвищити її конкурентоспроможність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дану проблему в своїх роботах розглядали багато відомих вчених-економістів, серед яких Є.А. Бузовський, В.А. Скрипниченко, М.П. Ковалко, П.А. Денисенко, В.В. Коврига, А.К. Шидловський. На основі проведених досліджень ними було сформовано засади енергетичної політики держави, напрямки енергозбереження та економії витрат пально-мастильних матеріалів, досліджені проблеми їх використання в аграрному секторі України. Глибоке і всебічне вивчення представлених в економічній літературі розробок цих та інших науковців, які працювали в даному напрямку, свідчить про те, що необхідність подальшої, ретельнішої розробки даного питання стає все актуальнішою як в теоретичному, так і в практичному плані.

Постановка завдання. Основною метою статті є дослідження і аналіз стану ринку пально-мастиль-

них матеріалів України та формування пропозицій з покращення ситуації на ньому.

Виклад основного матеріалу. Ефективний розвиток сільського господарства залежить від сталого забезпечення енергетичними ресурсами, в першу чергу, моторним паливом. Підрахунки державної служби статистики показують, що протягом останніх 2010-2012 років загальне споживання паливно-енергетичних ресурсів у сільському господарстві мало нестабільний характер. Щорічне споживання у сільському господарстві бензину становить 0,2 млн т, а дизельного пального – 1,3 млн т (табл. 1). У 2012 році спожито було 4,8% бензину моторного, 20,9% дизельного пального, 10,1% масла та мастила, 4,2% скрапленого газу від загального споживання в країні.

Таблиця 1
Споживання основних видів паливно-енергетичних ресурсів у сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві України

№ з/п	Показник	Рік		
		2010	2011	2012
	Усього, млн т у.п.	3,1	3,3	3,1
1	Вугілля, млн т	0,1	0,1	0,1
2	Газ природний, млрд. м куб.	0,6	0,7	0,6
3	Бензин моторний, тис. т	231,6	224,5	203,6
4	Паливо дизельне, тис. т	1224,1	1349,8	1318,8
5	Мазути топкові важкі, тис. т	2,5	2,6	1,3
6	Гас, тис. т	0,3	0	0
7	Пропан і бутан скраплені, тис. т	11,3	16,8	18,0

8	Дрова для опалення, тис. м куб.	187,1	179,8	183,1
---	---------------------------------	-------	-------	-------

Джерело: Сформовано за даними джерел [1, с. 100; 2, с. 98; 3, с. 96]

У тваринництві найбільшого поширення набуло використання котельно-пального палива. Мазут, природний газ використовувалися при утриманні тварин, пастеризації молока, сушінні жому, виробництві трав'яного борошна, гранульованих кормосумішей.

Також значним попитом користується у тваринництві теплова енергія. Гаряча вода і пара широко використовується при утриманні тварин, митті молокопроводів, танків для охолодження молока, обладнання, опаленні приміщень, виробництві заміника незбираного молока тощо. З часом кількісні показники цих операцій значно зменшилися, а деякі операції взагалі не виконувались. Електрична енергія широко використовується в стаціонарних технологічних процесах в тваринництві, хоча через зменшення обсягів поголів'я різко зменшились обсяги виконуваних робіт з використання електроенергії. Враховуючи значні витрати енергетичних ресурсів та складний стан із їх забезпеченням виняткове значення для сільського господарства має проблема енергозбереження. У рослинництві теплова енергія використовувалася при опаленні зимових і весняних теплиць.

Серед підгалузей сільського господарства найбільше використовує пально-мастильні матеріали рослинництво. Теплова енергія у рослинництві використовувалася лише при опаленні зимових і весняних теплиць. Частка рослинництва у загальному використанні пально-мастильних матеріалів становить 85%. На тваринництво припадає близько 10% (табл. 2).

Сільськогосподарські підприємства скорочують використання бензину моторного як в цілому, так і на сільськогосподарські роботи. Це може бути пов'язано з тим, що в останні роки має місце тенденція залучення до виконання транспортних робіт сторонніх організацій, а також з практикою продажу врожаю на умовах франко-тік, франко-елеватор. У цьому випадку транспортні витрати оплачують самі покупці сільськогосподарської продукції [4].

Використання ж дизельного пального протягом досліджуваного періоду демонструє незначне, але зростання. Таке зростання можна пояснити тим, що на ґрунтообробних, посівних та збиральних роботах застосовується сільськогосподарська техніка, яка працює переважно на дизельному пальному. А так як валова продукція сільського господарства щороку збільшується, то, відповідно, зростають і обсяги спо-

живання аграрним сектором дизельного пального.

У структурі собівартості виробництва аграрної продукції останніх років у сільськогосподарських підприємствах витрати на нафтопродукти, електроенергію і паливо зменшилися від 15,5% за 2006 р. до 14,2% за 2010 р., що зумовлено значними змінами у структурі посівних площ на користь менш енергоємних культур, використанням частиною сільгосптоваровиробників спрощених технологій вирощування продукції та впровадженням деякими господарствами енергозберігаючих технологій. За 2012 рік витрати на паливно-енергетичні ресурси становили 13,9%.

Останнім часом особливе занепокоєння викликає ситуація на ринку нафтопродуктів України, яка характеризується стрімкою зміною цін на основні види пального та невизначеністю їх подальшого зростання. Це викликало дискусії ринкових експертів щодо причин підвищення цін на пальне та можливі підходи до подолання такого негативного явища.

Україна досить залежна від імпорту нафтопродуктів. Приблизно три чверті пального, яке використовується в Україні, є імпортними. Тому ціна залежить від коливання курсу вітчизняної гривні та від розміру експортних мит на нафтопродукти. Аналіз структури роздрібної ціни на початок 2013 року показав, що понад 90% від неї складала вартість нафтопродуктів на кордоні та сплачені податки і практично вона не залежала від підвищення власних витрат операторів ринку. При більш детальному вивченні ситуації було відмічено, що на цінові коливання на світовому ринку нафти незначні і суттєво вплинути на ціну пального не можуть (рис. 1).

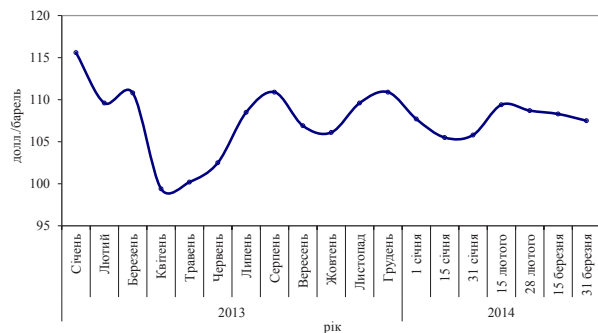

Рис. 1. Ціна нафти Brent у 2013-2014 рр., долл./барель

Джерело: побудовано за даними [5]

Водночас фактором, який найбільш вплинув на зростання цін на нафтопродукти стало здешевлення гривні по відношенню до долара США. За період 1 січня-1 квітня 2014 року відбулося зниження офіцій-

Таблиця 2

Споживання бензину та дизпалива у сільському господарстві України, тис. т

	2010 рік		2011 рік		2012 рік		2013 рік (попередні)*		2014 рік (прогноз)*	
	Бензин моторний	ДП	Бензин моторний	ДП	Бензин моторний	ДП	Бензин моторний	ДП	Бензин моторний	ДП
Використано всього	206,0	1196,7	202,4	1315,3	183,4	1291,7	186,2	1340,3	188,7	1357,7
у тому числі: на сільськогосподарські роботи	89,4	1071,6	86,5	1175,5	78,4	1162,0	79,5	1197,9	80,6	1213,4
рослинництво	76,4	948,9	75,5	1057,2	66,2	1033,1	67,2	1012,2	68,1	1025,3
тваринництво	7,1	55,1	7,2	61,3	11,1	103,2	7,6	113,8	7,7	115,3

Джерело: складено авторами за даними статистичної форми 4-МТП

* Власні розрахунки авторів

продукції. Низька платоспроможність сільськогосподарських товаровиробників, недостатня їх технічна забезпеченість, нееквівалентне підвищення цін на паливно-мастильні матеріали призводять до негативних процесів в аграрному виробництві. Тому проблема гарантованого забезпечення потреби сільськогосподарських виробників енергоресурсами залишається досить гострою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Статистичний щорічник України за 2010 рік / за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Держстат України, 2011. – 560 с. (с. 100)
2. Статистичний щорічник України за 2011 рік / за ред.

3. О. Г. Осауленка. – К. : Держстат України, 2012. – 559 с. (с. 98)
3. Статистичний щорічник України за 2012 рік / за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Держстат України, 2013. – 552 с. (с. 96)
4. Бондарчук Н.В. Обсяги і структура використання паливного і мастильних матеріалів у землеробстві України / Н.В. Бондарчук. – Наукові праці. Економічні науки. т. 30, № 17. – 2004. – С. 120-122.
5. Brent котировки, стоимость, цена, новости [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.finam.ru/analysis/profile04C11/>.
6. Стоимость топлива на заправках Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vseazs.com/#>.
7. Структура розничної ціни нафтопродуктів в Україні по состоянию на 28-12-2012 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.nefterynok.info/hit_marzheviy.phtml.

УДК 338.43-047.37:330.31/33

Клокар О.О.
*доктор економічних наук,
доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Білоцерківського національного аграрного університету*

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЙОГО ЕФЕКТИВНОГО ВІДТВОРЕННЯ

Визначено та обґрунтовано основні теоретичні та практичні аспекти дослідження ресурсного потенціалу аграрного сектора економіки. Акцентовано увагу на комплексному методологічному підході щодо вивчення вищевказаної проблеми. Це створить умови для об'єктивної оцінки сучасного стану вивчення та розробленості досліджуваної проблеми й сприятиме виділенню найбільш вагомих її компонентів, які потребують поліпшення.

Ключові слова: ресурсний потенціал, відтворення, аграрний сектор економіки, працівник, методологія дослідження.

Клокар О.О. РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ЕГО ЭФФЕКТИВНОГО ВОССОЗДАНИЯ

Определены и обоснованы основные теоретические и практические аспекты исследования ресурсного потенциала аграрного сектора экономики. Акцентируется внимание на комплексном методологическом подходе относительно изучения вышеуказанной проблемы. Это создаст условия для объективной оценки современного состояния изучения и разработанности исследуемой проблемы и будет способствовать выделению наиболее весомых ее компонентов, которые нуждаются в улучшении.

Ключевые слова: ресурсный потенциал, воссоздание, аграрный сектор экономики, работник, методология исследования.

Klokar O.O. RESOURCE POTENTIAL OF AGRARIAN SECTOR OF ECONOMY: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF RESEARCH OF HIM EFFECTIVE RECREATION

Certainly and grounded the basic theoretical and practical aspects of research of resource potential of agrarian sector of economy. Attention is accented on complex methodological approach in relation to the study of foregoing problem. It will create terms for the objective estimation of the modern state of study and developed of the probed problem and will be instrumental in the selection of its most ponderable components which need improvement.

Keywords: resource potential, recreation, agrarian sector of economy, worker, research methodology.

Постановка проблеми. Формування соціально-орієнтованої ринкової економіки в Україні, здійснення ефективних реформ у даному напрямку та покращення життєвого рівня населення можливо лише за умови ефективного відтворення ресурсного потенціалу в аграрному секторі економіки. Проте відсутність дієвих заходів щодо поліпшення механізму відповідного відтворення (відсутність комплексних державних програм розвитку сільських територій) істотно гальмує даний процес. Як наслідок, погіршується рентабельність сільськогосподарських підприємств, добробут їх працівників та ефективність функціонування галузі в цілому. Тому актуальним питанням на сучасному етапі розвитку аграрного сектора економіки є формування єдиних методологічних підходів щодо аналізу та поліпшення механізму ефективного відтворення ресурсного потенціалу в агросфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми відтворення ресурсного потенціалу

в сільському господарстві займалися такі науковці: О. Бондаренко, Б. Пасхавер, О. Шубравська, Л. Молдаван, О. Виханський, В. Трегобчук, В. Дієсперов, П. Руснак, В. Жабка, М. Рудий, А. Чалий, Ф. Бутинець, Т. Мальцев, І. Новаківська, М. Кулешов, М. Сирій, Г. Ольховський тощо [1-8, 13-14]. Вчені обґрунтували основні умови відтворення ресурсного потенціалу в аграрному секторі економіки. Проте питання формування єдиних методологічних підходів щодо вивчення даної економічної категорії розкрито ними недостатньо.

Постановка завдання. Зважаючи на актуальність вищезазначеного питання, головною метою даного дослідження є вивчення теоретичних і практичних аспектів вивчення ресурсного потенціалу аграрного сектора економіки та його ефективного відтворення. Для реалізації даної мети нами сформовані такі основні завдання:

– визначити основні методологічні підходи дослідження теоретичних і практичних аспектів ре-